

nek. Megtörtént az is, hogy egy-egy adatközlő későbbi időpontban ugyanazt a népdalt másképpen énekelte. A dalok esztétikai értékét sokszor nem csökkentette az sem, ha a szövegnek egyik-másik része kimaradt, kerek egész kompozíciónak hatott. A gazdag jegyzetanyagban nem csupán erről szerezhetünk tudomást. Megtudhatjuk, milyen népszokások fűződnek egyes dalokhoz. Jelzik a szerkesztők az esetleges román—magyar interetnikus kapcsolatokat is. A kötet értékét nagyban növeli a hozzácsatolt daltam- és helynévmutató.

Hasznos ismereteket közvetít számunkra ez a gyűjtemény. A népzene- kedvelők sok új dallal gazdagíthatják ismereteiket, szakembereink pedig el- leshetnek belőle jó néhány szerkesz- tési megoldást. Nálunk is nagy szük-

ség lenne hasonló kiadványra, amely publicitásában túlnőné a *Zentai füze- tekét*. Az anyag összeállítása nem okozna különösebb gondot dr. Kiss Lajos, Király Ernő, Tripolszky Géza és dr. Burány Béla gyűjtéséből. Hogy mennyire szükség volna erre, hadd hivatkozzunk mi is Kodályra, akárcsak a *Romániai magyar népdalok* szer- kesztői: »Ránk nézve a zenei népha- gyomány sokkal többet jelent, mint az európai művelt népek közül azok- nak, amelyek már századokkal ezelőtt magasrendű műzenét teremtettek. Náluk a népzene felszívódott a műzene- be, s ők nagy mestereik műveiben megtalálhatják azt is, amit mi még csak a népzeneinkben találhatunk meg: a nemzeti hagyomány szervező folytonosságát.«

BESZÉDES VALÉRIA

A SZABADSÁG ÉNEKESEI

Lángoló vér. Válogatott szlovén partizándalok.

Fordította Csuka Zoltán.

Európa, Budapest és Pomurska založba, Murska Sobota, 1974.

A századok óta ismert mondás: »Ha szólnak a fegyverek, a műsák hall- gatnak« — ma már mindenképpen megkérdőjelezhető. Vagy legalábbis módosításra szorul, mivel a II. világ- háború idején, amikor pedig minden eddiginél hevesebben szóltak a fegy- verek és lángoltak a torkollattüzek, meg a felperzselt falvak, városok, annyi jó, megrázó alkotás született a zenében, képzőművészetben, iroda- lomban egyaránt, hogy nélkülük sze- gényebb lenne az emberiség — az utókor pedig tudatlanabb. Mert ahogy az emberi sorsokat, nélkülözéseket, megpróbáltatásokat és kinszenvedése- ket, úgy a történelmet is feledteti, elmossa az idő. Olykor még a leg-

nagyobb sorstragédiákat is, amelyeket pedig sohasem szabadna felednünk. Írók, költők, művészek, történészek — és egyszerű emberek — dolga, hogy akár a pokol tornácán, akár ké- sőbb elmondják az igazat. A II. világ- háború esetében például a fasizmus népirtó jellegéről, borzalmairól, rette- neteiről, amelyek főképp a fennmara- dásukért évezredek óta küzdő kis né- peket fenyegették végső pusztulással.

A maroknyi szlovén nép is azok közé tartozott, amelyek viharba ke- rültek és szembefordultak a vésszel, a pusztító áradattal. Fegyverrel, és a mozgósító, forradalmasító szó erejé- vel is, mivel az igaz szó, a hites szó írók, költők s a nép vezetésére hi-

vatottak ajkán mindig fegyverré válik! Szellemi fegyverré és tetterővé, akár az eszme, a szabadság, a népek testvérisége — amelynek már annyi sok hadúr és kényúr ellene fenekedett, midőn a csatatereken ezrek, százezrek és milliók hagyták ott az életüket. Mint a fasiszta hordák, a »gépesített Dzsingisz kánok« dúlása idején, vagy még nemrég is Vietnámban, Kambodzsában...

Ezért kellene az idővel és a feledéssel perelő dokumentumok. Meg azért, mert a csatamezőkről csak az élők térnek vissza, hogy elmondják, mi történt. Am ha a csatáerről, akár egyszer is, visszatérhetnének a halottak, és elbeszélhetnék gyalázatos végüket a lövészárkokban, a bitófák alatt vagy a gázkamrákban, akkor — Szent-Györgyi Albert szavaival élve — »ma a történelem és a politika nem lenne ugyanaz«. És ez az igazmondóbb, hazugságoktól és hamisításoktól mentes történelem egyszerűbb is lenne az annyiszor átírt és annyiszor újraértelmezett másiknál.

A magyag—jugoszláv közös kiadásban megjelent *Lángoló vér* című verskötet is, a benne foglalt szlovén partizándalokkal, egy ilyen igaz és korhú dokumentum. Mert olyan ismert és kevésbé ismert költők írták, akik elejétől kezdve érezték, tudták, hogy a múzsa, ha félszárnnyú, ha sebzett is, a fegyverek, az ézengések között sem hallgathat. Ezért írtak az erőltetett menetek, a csaták rövid szünetközeiben, a rohamok előkészületeiben, a szeretteiktől, otthonuktól való búcsúzások, vagy épp akkor, amikor a vésszesen komor és fogva-cogtató éjszakában már csak a majdan eljövendő szabadság hite világította be a lelkiüket és előtűnt az utat. Ily módon a kötetbe foglalt »dalok«, ha mai igénnyel és mércével mérve nem is elégitik ki minden alkalommal az esztétikai követelményeket, az akkori idők és viszonyok mindenél fontosabb emberi és erkölcsi mércéinek mindenképpen szép mintadarabjai. Olyan darabjai, amelyek egy bátor, elszánt, igazában és hitében törhetetlen kis nép szívós élni akarásának, szabadságvágyának, emberi

méltóságának éppúgy tanúságtételét jelentik, mint ahogy a tiszta, magától értetődő hazaszeretetnek, az emberiségben-közösségben való gondolkodás módoknak, vagy az erőszak és az elnyomás elleni lázadásnak is figyelmet érdemlő példái.

A partizánélet sajátos emberi helyteteit, a gonoszság és a barbárság féktelen tobzódását megvillantó »véres regéket«, balladisztikus költeményeket a fordító Csuka Zoltán többnyire sikeresen ültette át magyarra. Ilyen az *Egy elesett partizán édesanyjához* című vers is, amelyben az elesett fiú szavát hordozó szél megszűi üzenete nemcsak az őt visszaváró édesanyjához szól, hanem — a korabeli grafikákkal illusztrált megrendítő kötet üzeneteként — mindannyiunkhoz:

*»Az élet szép, anyám, és jó is megmaradni,
de amiért meghaltam, újból meg tudnák halni!«*

Kár, hogy e kétnyelvű és gondosan megszerkesztett kötetnek egy kis szépséghibája is van. Nevezetesen az, hogy a benne szereplő költők (Oton Župančič, Matej Bor, Karel Destovnik-Kajuh, Peter Levce, Ivan Minatti, France Kosmač, Tone Seliškar, Jože Udovič, Edvard Kocbek) nevét egytől egyig »magyarosan« írták. Holott Thomas Mann éppúgy nem lehet Mann Thomas, mint ahogy Karel Destovnik-Kajuh se Destovnik Karel-Kajuh!... És egy helyütt Ivan Seljak-Čopič *Bežeča mati* című fametszetét is *Futó anyának* »keresztelik át«, holott — gyermekével a karján — nyilvánvalóan a felgyújtott otthonából rémülten menekülő anyáról van szó.

De egy-két szépséghiba ellenére is csak köszönteni lehet ezt a magyag—jugoszláv könyvkiadási együttműködés keretében kiadott antológiát. Mert helytállásra, szabadságszeretetre tanít, az élők és a harcmezőkön esetettek szavával. Mint például e metaforagazdag sorokban is:

*»A csereszényvirágok oly fehérek,
a tűszok sírjai mind éjsötétek.
Mint víz felett a büszke, szép sárlások,
úgy estek el s hozzák a szabadságot.«*

SZÜCS IMRE